

УДК 821.01.01

Пономаренко В.П., д-р філол. наук, ст. наук. співр.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Київ

ЕТНОФОЛІЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТА ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВАХ: ЛІНГВІСТИЧНІ Й ЕТНОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються в зіставному плані українські та іншомовні етнімічні назви, насамперед у плані експресивності. Тому йдеться переважно про специфічні національні прізвиська в сучасних європейських мовах, визначаються їхні мовні та позамовні характеристики, особливості утворення, а також етнокультурні риси.

Ключові слова: етніміми, зіставно-порівняльний аналіз, мовні контакти, етнофолізми, експресивність, етимологія, деонімізація.

Ономастичні дослідження семасіологічного характеру у плані діяхронії і синхронії, стосовні етнімічних назв, залишаються **актуальними**, оскільки в цій царині існує ще немало невирішених питань, гіпотез і неоднозначних тлумачень. У лінгвістичних студіях останніх десятиліть простежується тенденція до дослідження етнімінів у плані розгляду цілих систем, що передбачає зіставно-порівняльний аналіз відповідних назв у слов'янських та інших європейських мовах. Це набуває особливого значення за сучасних умов глобалізації, однією з ознак якої є активізація й поглиблення міжнародних зв'язків, а етніміми можна вважати своєрідним відображенням мовних контактів як важливої частини міжетнічних зв'язків. **Метою** цієї розвідки є з'ясування місця експресивно забарвлених деномінацій в етнімічній системі як одній із важливих лексико-семантичних груп, а також їхніх екстралінгвальних характеристик.

Загальна класифікація етнімінів у вітчизняній мовознавчій традиції передбачає їхній поділ на автоетніміми (інші назви: ендоетніміми, автоетніміми, автоніми, самоназви) та алоетніміми (вони ж екзоетніміми, екзоніми), що визначається насамперед їхнім походженням.

Самоназви на зразок укр. *українці* або *Polacy, lietuviai, English, Français, italiani, españoles, portugueses* тощо становлять переважну більшість, що видається цілком природним. Нестандартними є випадки з «неофіційними» назвами на зразок укр. *мадьяри* 'угорці', коли ендоетнімічна назва не є основною (відповідаючи за походженням самоназві у вихідній мові), наявністю двох синонімічних назв, диференційованих на рівні узусу (пор. с. *Босанци* 'боснійці, жителі Боснії' і *Бошняци* 'босняки, мусульмани') або ж назвами з вираженою позитивною експресивністю на кшталт укр. *елліни* або рос. *россы*.

В етимологічному сенсі своєрідний виняток становить самоназва (б.) *българи*, що має, згідно з поширеною концепцією, тюркське походження і означає ‘суміш народів’ (приміром, у португальському енциклопедичному словнику 1976 р. болгари називаються народом скіфського роду, а нині повністю слов’янського).

У випадку з другим із зазначених вище лексико-семантичних розрядів ідеться про іншомовні назви багатьох етносів, які етимологічно не збігаються з відповідними самоназвами і також становлять цінний мовний матеріал, що свідчить про різноманітність і неповторність історії різних мов і міжмовних контактів: пор. укр. *греки, албанці, вірмени, фіни*, а також *абхаз, аварці, айсори, грузини, китайці* тощо. Характерними в цьому розумінні можуть бути назви росіян у деяких мовах: лтс. *krievi*, а також ест. *venelased*, фін. *Venäläiset* і вепс. *Venäläized* (від назв східнослов’янських племен кривичів та венедів), а також вендів (лужицьких сербів), при цьому щодо останніх назв існує «кельтська» гіпотеза [6: 153], відповідні найменування в удмуртській (*жучёс*) або якутській (*нууччалар*) мовах, що мають, за визначенням О. М. Трубачова, контактне походження.

У загальнослов’янському етнонімічному контексті характерним прикладом можуть слугувати назви *німців* [див. 3 IV: 99]. Так, за часів Петра I російським словом *немцы* (тобто, власне, «німими», і тут ми маємо зразок метонімічного перенесення ад’єктивної назви на позначення етнічної групи) називали, крім німців, інших західних європейців, насамперед голландців (згадаймо англійську назву голландців *Dutch*, що має спільне походження з самоназвою німців *Deutsch*), а також данців, норвежців; дещо раніше (у XVI ст.) ця назва поширювалася також на англійців та їхніх кельтських сусідів-шотландців, балтомовних пруссів (самоназву яких, як відомо, було засвоєно германцями – пруссаками) і навіть венеціанців. В узагальненому значенні це слово досі виступає у виразах на зразок укр. *глухий німець* або пареміях на кшталт рос. *что русскому хорошо, то немцу – смерть*.

Особливістю в цьому випадку є те, що назви того ж походження, що й укр. *німці*, закріпилися в більшості слов’янських мов (блр. *немцы*, б., с. *немци*, хорв. *пјетмси*, словн., словц. *petmci*, ч. *němci*, п. *niemcy*, н.-луж. *nińc*), до того ж під впливом російської назви сформувалися відповідні найменування в деяких інших мовах народів колишньої Російської імперії, наприклад, осет. *немыцаг*, чеч. *немцой*, каз. *немістер*, узб. *nemislar*, тат. *немецлар*, башк. *немецтар*, мар. *немыч*, якут. *ниэмистер* тощо; пор. також уг. *németek* (гіпотетично слов’янського походження, хоча існує й гіпотеза германська, стосовна самоназви племені неметів). Характерною рисою наведених слов’янських назв є те, що на час первинної номінації вони мали певний експресивний (до того ж негативно маркований) заряд, який згодом нейтралізувався. Загалом у семантичному плані «нормативні» словникові етноніми як такі є зразком відносних характеристик і не мають чітко виражених значеннєвих конотацій. Водночас показовим є той факт, що назви представників того ж (німецького) етносу в інших європейських мовах різних груп і сімей мають інше і в багатьох випадках теж негерманське походження, створюючи досить своєрідну й насправді різноманітну картину. Якщо більшість германських назв – когнати нім. *Deutsch* (від д.-в.-нім. *diutisc* ‘народний’ [11: 175]): нідерл. *Duitsers*, норв., дан. *tyskere*, шв. *tyskar*, з якими можна порівняти іт. *tedeschi*, серб. *tedescos*, (маловживане) порт. *tudescos* і негативно марковане ісп. *tudescos* (про такі назви йтиметься нижче), а також

назви в деяких неіндоевропейських мовах (наприклад, у в'єтнамській), то в інших мовах реалізуються типово балтійські лит. *vokiečiai* і лтс. *vācieši* (здогадно скандинавського походження [10: 1272]), а також назви на зразок вал. *Almaenwyr*, – із того ж джерела (від лат. *Alemanni* германського походження, букв. 'всі люди') походять назви у більшості романських мов: франц. *Allemands* [9: 23], кат. *alemanys*, ісп. *alemanes*, порт. *alemães* [12: 27], галіс. *alemáns*, пор. баск. *Alemaniar* (від самоназви західногерманського племені алеманів, територіально найближчого до романізованої Галлії, нині франкомовного ареалу), а також тадж. *Олмонӣ*, курд. *Alman*, тур., аз. *Almanlar*, тат. *алманнар*, – іранські й тюркські найменування вважаються запозиченими з французької мови, що стосується й відповідної арабської назви. Натомість рум. *germani* (водночас є також прикметник *pețesc* 'німецький') має ту саму етимологію (здогадно кельтську), що й англ. *Germanians*, б. і макед. *германци*, алб. *Gjermanët*, гр. Γερμανοί, ірл. *gearmánaigh* і гел. *gearmailtich* (припускається кельтське походження лат. *germanus* 'рідний, близький', від якого йдуть ісп. *hermano*, порт. *irmão*, кат. *germà* 'брат', франц. *Germain* 'германець' і *germain* 'германський' і 'двоюрідний', а також 'кровний, рідний' [8: 317–318]), до цього ж ряду належать відповідні назви у таких генетично й географічно віддалених мовах, як вірменська, індонезійська, африканська мова йоруба), пор. фін. *saksalaiset* й ест. *sakslased* (від іншої германської племінної назви – саксів).

Водночас розмовний характер мають застарілі вже укр. *германи*, рос. *германцы* (у значенні 'німці') або п. *German* (також у збірному значенні), синонімом якого є *Szwab* (від назви етнічної групи, також із негативною конотацією) або (суто негативне) *Szkop* (від своєрідного поєднання застарілого позначення кастрованого барана з запозиченою з німецької мови назвою невеликої миски), пор. с. *швабо* (*шваба*), хорв. *Švabo* (слід сказати, що польські й сербські назви набули поширення під час Другої світової війни). Чимало синонімічних найменувань виявляється не тільки в слов'янських мовах: пор. так само зневажливі (на відміну від уживаних донедавна нім. *Ossi* і *Wessi* на позначення жителів НДР і ФРН) (австр.) *Piefke*, (швейц.) *Gummihals*, нідерл. *mof*, англ. *Kraut*, (амер.) *Heinie*, *Hermann*, (брит.) *Jerry* тощо.

Отже, за семантичними ознаками етнонімічні деномінації (другого типу) можна поділити на етноніми як такі й так звані етнофобізми; їх називають також етнофолізмами (термін, уживаний, зокрема, у сучасному російському мовознавстві) або ж національними прізвиськами, тобто особливий розряд екзоетнонімів, позначених переважно пейоративною конотацією. Характерними зразками є укр. *кацати*, *москалі* (*московці*, *москвини*), *ляхи* (пор. «нейтральне» лит. *lenkaĩ* 'поляки' давньоруського походження), менш відомі такі назви, як *гамсели* (від кр.-тат. *гамсель*) 'іронічне прізвисько, дане чорноморцями мешканцям Таврійської губернії' або *рутенці* (іст.) – «зневажлива назва реакційної західноукраїнської інтелігенції, яка підтримувала політику австро-угорського уряду щодо українців» [5 VIII: 913], *австріяки*, п. *касару*, *moskale* або рос. *хохлы* (плюс «новітні» *укры*, *укропы*), а також *чухонь* / *чухна*, *хачи(ки)*, *банабаки*, *чурки*, *чучмеки*, *чалдоны*, *азеры* (*ары*), *лабасы* тощо. Їх можна називати експресивними етнонімами (власне, таке визначення вживається як синонім терміна «етнофолізм» [див. 2: 177]); у сучасних дослідженнях такі слова відносяться до атрибутів так званої «мови ворожнечі» [4: 201] або ж вважаються своєрідним виявом ксенофобії.

Водночас слід наголосити на тому, що всі вони перебувають фактично поза межами літературної норми, однак подекуди використовуються зі стилістичною метою навіть у наукових текстах: «Сам Пушкін є, як відомо, більше європейцем, ніж *москалем* ...» (із монографії П. Голубенка «Україна і Росія у світлі культурних взаємин», виданої 1987 р. на Заході).

Особливістю в цьому плані є те, що з історичних причин окремі назви – показовим прикладом є укр. *жиди* або рос. *жиды* – в деяких мовах лише з часом набули негативних ознак (згадаймо біблійне *Вічний Жид*, у той час як назви того ж походження в інших (переважно слов'янських) мовах – п. *Zydzі*, ч. *Židé*, слвц. *Židia*, слвн. *Judje*, хорв. *Židovi*, лит. *žydai*, уг. *zsidók* тощо – залишилися нейтральними. (Наведімо з цього приводу образний коментар знаного російського кінорежисера: «Кстати, к вопросу об антисемитизме в сталинском СССР. “Еврей” был синонимом слова “интеллигент”, по крайней мере, так было у нас, на Средней Волге, в самом интернациональном регионе России, ... и если умный, с хорошими манерами, очки на носу, играет в шахматы и на скрипке, а еще и книжки читает, значит, еврей...» [1].) Додамо до цього іншу російську назву євреїв – *иудеи*, вживану в дореволюційній Росії і нині вже застарілу в етнонімічному розумінні. (Цікаву паралель спостерігаємо в англійській мові, де етнофоронім *Scotchman* ‘шотландець’ із часом набув дерогативного значення, тож у сучасній мові замість нього вживається назва *Scotsman*).

Однак переважна більшість етнофобізмів має іншу історію, не пов'язану з перенесенням значення, соціолектне походження і, як правило, єдине і до того ж загалом пейоративне етнонімічне значення – пор., напр., відверто зневажливе англ. амер. *kikes* (загальновизнаної етимології немає, можливо, основу слід шукати в мові їдиш), стосовне євреїв (історично насамперед із Росії або колишнього СРСР) або *Canuks* (пов'язаного радше з назвою країни), що стосується (переважно франкомовних) канадців, *Aussies* (‘австралійці’), *Kiwis* (букв. ‘ківі’ → ‘новозеландці’), *Dagos* (відома від початку XIX ст. зневажлива назва італійців, іспанців, португальців, що йде від поширеного іспанського імені *Diego*, яке може бути прозивним, пор. рос. *фрицы*), *Frenchies* ‘французи’, *Japs* ‘японці’, *sandniggers* (букв. ‘піщані нігери’, досить образливе) ‘араби’, пор. ісп. *arenosos* (букв. ‘піщані’) у тому ж значенні (з комунікативного досвіду автора), *gooks* ‘корейці’ (згодом корейського походження), згодом ‘в'єтнамці’ та інші жителі Південно-Східної Азії. Семантичну еволюцію таких назв можна простежити на прикладі англ. *Hottentot* (‘готтентоти’, від нідерл. *Hottentot* ‘заїка’), яке в сучасній мові є позначенням невихованої, грубої людини.

У слов'янському контексті, окрім згаданих вище «сакраментальних» позначень українців та росіян, класичними можна вважати приклади на зразок рос. *бульбаши* ‘білоруси’, *ляхи* або новішого *пшеки* ‘поляки’, *лягушатники* ‘французи’, пор. укр. *жабоїди*, англ. *Frogs*, *макаронники* ‘італійці’, пор. франц. *macaronis*, ісп. *spaghettis* або нім. *Spaghettifresser*, а також п. *kartofflarze* або *kartoflanniki* ‘німці’. Їх об'єднує те, що в їхній основі – характерні продукти харчування, і це дає підстави стверджувати, що етнофобія є в цих випадках вираженою помірно, переважає елемент іронічності, як у суфіксальних (зокрема демінутивних) дериватах: пор. рос. *французишка*, *немчура*, *китаї́за*, *япошка*, *америкос*, *мекс(икос)*, ісп. *franchón*, *franchote*, *franchute* ‘французький; іноземний’ (водночас від XVI ст. існує також стосовне французів зневажливе *gabacho*

окситанського походження [8: 286]) або франц. (!) *franchois* ‘француз’, *fran(s)quillon* ‘французький; француз; французька мова’ («напрошується» порівняння з укр. розм. *українонець*), з якими можна порівняти франц. *Portos* ‘португалець’, *Pollack* ‘поляк’, *Négro* ‘негр’, ісп. *catalino* ‘каталонець’, *tulipán* (‘тюльпан’) ‘голландець’; є також усічені форми на зразок порт. *portuga* (жартівлива назва португальців у Бразилії), *tuga* (те саме в Африці, зокрема в Анголі), *bragusa* (назва бразильців, що перебувають за кордоном) або *яра*, яке можна порівняти за значенням зі згаданим вище рос. *ялошка* (пор. англ. *Nipper*), а також ісп. (розм.) *latino* у значенні ‘латиноамериканець’, уживаним переважно у множині як етнікон (катойконім), пор. франц., іт. *latino(s)* або англ. *Latino(s)*, рос. *латин(ы)* тощо. Інший приклад – уживане в мові суахілі та інших мовах банту слово *mzungu*, стосовне білих людей. Згадаймо в цьому зв’язку зневажливе англ. *Nigger* (‘негр’), яке фактично від кінця 70-х років ХХ століття перебуває під офіційною забороною, натомість значного поширення набула стилістично нейтральна назва, виникнення якої датується 60-ми роками, а саме *African Americans* ‘афроамериканці’, засвоєна багатьма іншими мовами (пор. франц. *Afro-Américains*, іт. *afroamericani*, ісп. *afroamericanos*, порт. *afro-americanos* тощо); з макроетнімічними назвами такого зразка можна порівняти франц. *Amérindiens* ‘індіанці’, а також ісп. *amerindios*, і порт. *Ameríndios*, що виникли на основі англ. (амер.) *Amerindians* (*Amerinds*), яким на сучасному етапі відповідає назва *Native Americans* ‘корінні (вроджені) американці’.

Інша річ – пейоративні назви, спричинені певними історичними колізіями, на зразок франц. *Boches* – відверто зневажливої назви німців, поява якої датується кінцем ХІХ ст., найбільше поширення – роками Першої світової війни, а походження ще й досі не має однозначного пояснення. Однак її можна вже віднести до розряду історизмів, як і синонімічне рос. *фривы* часів Другої світової війни.

Як зазначалося вище, літературні етнімічні назви як такі є стилістично нейтральними, це спосіб дистанціювання від представників інших етнічних спільнот. Однак картина істотно змінюється за умов набуття ними вторинних значень, які загалом уже не мають безпосереднього стосунку до етнічної або національної належності, тобто відбувається деонімізація таких назв як етнімічних (при цьому слід враховувати, що чимало таких назв теж було утворено шляхом вторинної номінації). У цьому контексті йдеться про специфічний розряд експресивних відетнімічних назв, що є не тільки свідченням різноманітних зв’язків між різними народами, а й важливим етнолінгвістичним та культурологічним джерелом. Експресивні відетнімічні назви слід відрізняти від етнофобізмів, оскільки за принципом утворення та стилістичними ознаками вони належать до різних лексико-семантичних груп. З етнофобізмами певною мірою перетинаються жаргонні прізвиська на зразок рос. *френч* ‘француз’, *финик* ‘фін’ або англ. *Spinach* (‘шпинат’) у значенні ‘іспанець’ або ж рос. *бундеса* ‘(західні) німці’. Характерною особливістю таких назв є їхня відносна недовговічність. Так, наприклад, застарілою є зневажлива назва (укр.) *піндоси*, стосовна етнічних греків, що проживали на території Російської імперії (причорноморських і приазовських), або бессарабських караїмів, натомість рос. *пиндосы* віднедавна вживається як сленгова назва американців замість «банального» і певною мірою застарілого *янки*.

Так само в Іспанії досі є okazіонально вживаними такі (певною мірою зневажливі) назви, як *mogós* (‘маври’), що поширюється на арабів, афганців та інших азійців, *polacos*

(‘поляки’) стосовно каталонців (існує чимало різнорідних версій на пояснення цього дещо парадоксального мовного факту, аж до суто лінгвістичної, пов’язаної з відмінністю каталанської мови від іспанської), charnegos (від кат. charnegos, букв. ‘хорти’, насамперед у мовленні корінного населення Каталонії) ‘іспанці’ (негативної конотації більше немає), maquetos / maketos (від баск. maqueto / maketo ‘дурний’, звідки походить також розм. Maketania ‘Іспанія’) – загальна назва для емігрантів у Країні Басків (цілком можливо, що в основі виникнення таких назв – нерозуміння баскійської мови, а це нагадує історію формування слов’янських назв німців), llanitos (букв. ‘простенькі’, хоча існує гіпотеза щодо походження назви від чужомовних імен Johnny або Giovanni, тобто англійського або італійського) ‘гібралтарці’ (llanito позначає також мішане іспансько-англійське мовлення жителів Гібралтару) і sudacas / chumacas / chubacas (від ісп. sudamericano ‘південноамериканець’) на позначення латиноамериканців. Чи не найбільше подібних розмовних назв існує в іспанській мові Латинської Америки. Причини цього явища вбачаємо в поширеності цієї мови на значній території і наявності дев’ятнадцяти національних варіантів, до яких можна додати своєрідний ідіом іспаномовного населення США. Однак особливість таких найменувань полягає в тому, що переважна більшість фактично не має негативної маркованості, тож ідеться загалом про назви жартівливі або, в «гіршому» разі, іронічні (цей висновок спирається також на особистий досвід автора й свідчення інформантів). Наведімо найпоширеніші й найвиразніші з них: bogicuas (індіанського походження) ‘пуерториканці’, chicanos (від назви міста Chicago) на позначення американців мексиканського походження (пор. запозичене англ. Chicanos у тому ж значенні, загалом синонімічною є похідна від frijoles ‘квасоля’ назва frijoleros із англomовним еквівалентом Beaners), mariachis (‘маріачі’, тобто виконавці фольклорних музичних творів) ‘мексиканці’, guajiros (‘селяни’ на Кубі) ‘кубинці’, haitianos – не тільки ‘гаїтянці’, а й ‘темношкірі’ (в сусідній Домініканській Республіці). Досить поширеними є центральноамериканські розмовні назви [див., напр., 7: 217, 154, 314, 579, 434]: chapines ‘гватемальці’, catrachos ‘гондурасці’, guanacos ‘сальвадорці’, ticos ‘костариканці’ (від поширеного в іспанській мові Коста-Рики зменшувального суфікса *-tico*), nicas ‘нікарагуанці’, chochos ‘т. с.’ (теж на лінгвістичній основі – від експресивного вигуку, що виражає подив або захват, цей, приклад, як і попередній, можна порівняти з українським мікроетнонімом *лемки*, в основі якого, як відомо, – характерний діалектний прислівник *лем*), rapas ‘панамці’ (цю назву можна порівняти за принципом утворення з рос. розм. *юги*). Так само територіально обмеженими є власне південноамериканські назви на зразок gauchos (‘гаучо’) ‘аргентинці’. Деякі з них, що фіксуються лише в окремих національних варіантах, мають історичне підґрунтя і зберігають негативну конотацію (особливо коли стосуються жителів сусідньої країни, в чому відчуваються прояви своєрідного трибалізму або ж просто суперництва): характерними прикладами є фіксовані в різних джерелах перуанські monos (‘мавпи’) стосовно еквадорців (а також китайців [7: 425]) і rotos (‘роздерті’) – про чилійців (у ширшому значенні – ‘метиси’ [7: 541]. Варто також згадати про багатозначне слово cholo ‘цивілізований індіанець; метис’, а також ‘перуанець’ (у чилійському варіанті) або ‘болівієць’ (у перуанському варіанті), до того ж (у різних варіантах) існує ціла низка різних переносних значень (‘боягуз’, ‘плебей’ тощо [7: 242]). Подібним чином назва індіанців, що населяли свого часу південне узбережжя ріки Ла-Плати (територію нинішнього Уругваю) – charúas – переноситься на позначення всіх уругвайців [7: 219], а типово

парагвайське *kurepas* (від *kuré piré* ‘свиняча шкіра’ мовою гуарані) позначає аргентинців. Водночас в аргентинському варіанті існують такі «етноніміодні» назви, як *bolitas* (букв. ‘кульки’) ‘болівійці’, *paraguas* (‘парасольки’) ‘парагвайці’, *uruguayas* ‘уругвайці’, *brasucas* ‘бразильці’ або *tanos* ‘італійці’ (від *napolitanos* ‘неаполітанці’, що не є випадковим із історичного погляду). Не менший інтерес становить так само зафіксоване в Аргентині *judíos* (‘євреї’) на позначення росіян, що пов’язується, як і в випадку з поширенням на всьому континенті *gallegos* (‘галісійці’ → ‘іспанці’), з історією еміграції.

Однак, важливим видається наголосити на тому, що нерідко такі назви є застарілими або загалом маловживаними, не кажучи вже про те, що все це переважно атрибути розмовної мови. Сфера їхнього вжитку поступово звужується з подальшою демократизацією суспільно-політичних відносин, економічним і політичним об’єднанням значної кількості європейських та інших країн. Дослідження такої проблематики не тільки не втрачає своєї актуальності, а й відкриває перспективи для нових наукових пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Говорухин С. С. – Интервью «Бульвару Гордона», – № 13 (309), 2011. – С. 10.
2. Грищенко А. И., Николина Н. А. Экспрессивные этнонимы как приметы языка вражды // Язык культуры и язык вражды в социокультурном контексте современности / Отв. ред. И. Т. Вепрева, Н. А. Купина, О. А. Михайлова. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2006. – С. 175–187.
3. Етимологічний словник української мови. – К.: Наук. думка, 1982–2012. – Т. 1–6.
4. Коробкова О. С. Маркеры языка вражды в номинациях этнической принадлежности: социолингвистический аспект // Изв. Рос. гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. – 2009. – № 111. – С. 200–205.
5. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 8. – К.: Наук. думка, 1977. – 976 с.
6. Тищенко К. М. Мовні контакти: свідки формування українців. – К.: Аквілон-Плюс, 2006. – 416 с.
7. *Americanismos*. Diccionario Ilustrado Sopena. – Barcelona: Ed. R. Sopena, 1982. – 670 p.
8. *Corominas J. Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. – Madrid: Gredos, 1998. – 627 p.
9. *Dauzat A., Dubois A., Mitterand H. Nouveau Dictionnaire étymologique et historique*. – Paris : Librairie Larousse, 1964. – 805 p.
10. *Fraenkel E. Litauisches etymologisches Wörterbuch*. – Heidelberg: Universitätsverlag, 1962. – Bd. 1–2. – 1560 S.
11. *Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. – 23., erw. Aufl. – Berlin; New York: W. de Gruyter, 1995. – LXIV, 921 S.
12. *Nascentes A. Dicionário etimológico resumido*. – São Paulo: Instituto Nacional do Livro, 1966. – XVIII, 791 p.

Пономаренко В.А., д-р филол. наук, ст. наук. сотр.
Институт языкознания им. А. А. Потебни НАН Украины, Киев

ЭТНОФОЛИЗМЫ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ И ДРУГИХ ЕВРОПЕЙСКИХ ЯЗЫКАХ: ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ

В статье рассматриваются в сопоставительном плане украинские и иноязычные этнонимические названия, главным образом в плане экспрессивности. Поэтому речь идет преимущественно о специфических национальных прозвищах в современных европейских языках, определяются их языковые и внеязыковые характеристики, особенности образования, а также этнокультурные черты.

Ключевые слова: этнонимы, сравнительно-сопоставительный анализ, языковые контакты, этнофолизмы, экспрессивность, этимология, деонимизация.

Ponomarenko V.P., Dr. in Philology
Institute of Linguistics, O.O. Potebnia national academy of sciences of Ukraine, Kyiv

ETHNOPHAULISMS IN MODERN UKRAINIAN AND OTHER EUROPEAN LANGUAGES: LINGUISTIC AND ETHNOCULTURAL ASPECTS

The article deals in comparative regard with Ukrainian and other ethnonymical names, chiefly from the point of view of expressiveness. So far, the question is focused mainly on national nicknames in modern European languages, their linguistic and extralingual characteristics, peculiarities of formation, as well as ethnocultural features are defined.

Keywords: ethnonyms, comparative analysis, languages in contact, ethnophaulisms, expressiveness, etymology, deonymization.

УДК 811.161.3'373: 392.5(476.2)

Станкевич А., докт. фил. наук, профессор
Гомельск. гос. ун-т, Гомель, Беларусь

СВАДЕБНО-ОБРЯДОВАЯ ЛЕКСИКА ГОМЕЛЬЩИНЫ: ТИПЫ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКОЙ МОТИВАЦИИ

В статье рассматривается номинация ритуальных действий свадебной обрядности Гомельщины и исполнителей различных этапов брачной церемонии. При этом описываются типы структурно-семантической мотивации свадебно-обрядовой лексики, выделяются отглагольные и отыменные дериваты, лексическим мотиватором которых являются названия действия, его субъекта или объекта, рассматриваются как однословные наименования, так и словосочетания, указываются типы как лексической, структурной, так и семантической мотивации в результате метафорического или метонимического переносов.

© Станкевич А., 2017